

“पञ्चभिः पञ्चभिः त्रिंशत्तुर्भिर्दशभिस्तथा । एतच्चतुर्विंशतिकं गणं प्रधानिकं विदुः । महाभूतानि पञ्चैव भूरापोऽग्निर्वायुश्चैव तन्मात्राणि च तावन्ति ५ गन्धादीनि मतानि वै । इन्द्रियाणि दश चोक्तं त्वग्दमननासिकाः । वाक्करो चरणौ भेट्टं पायुर्दशम उच्यते । मनोबुद्धिरहङ्कारश्चित्तमित्यन्तरात्मकम् । चतुर्धा लक्ष्यते मनोवृत्त्या लक्षणरूपया भाग० १।२६।१४। तादृशगणश्च “प्रकृतेर्महान् महतोऽहङ्कारस्तस्मात् गणश्च षोडशकः । तस्मादपि षोडशकात् पञ्चभ्यः पञ्च भूतानि” सा० का० उक्तः ।

चतुर्विंशतिमूर्त्ति स्त्री कर्म० । विष्णोर्हस्ताभेदेन चक्रादि विन्यासभेदेन चतुर्विंशतिसंख्यके भूक्तिभेदे तन्मूर्त्ति लक्षणं तद्भेदेन विष्णोर्नामभेदाच्च अग्निपुं उक्ताः यथा “कौटुम्भः शैवः पद्मशङ्खचक्रगदाधरः । नारायणः शङ्खपद्मगदाचक्री प्रदक्षिणम् । ततो गदी शमाधवाऽरिशङ्खपद्मी नमामि तम् । चक्रकौमोदकीपद्मशङ्खी ४ गोविन्द ऊर्जितः । मोक्षदः श्रीगदी पद्मी शङ्खी विष्णु ५ च चक्रधृक् । चक्रशङ्खाजगदिनं ६ समुद्रदमनमे । भक्त्या त्रिविक्रमः ७ पद्मी गदी शङ्खी च चक्रपि । शङ्खचक्रगदापद्मी वामनः ८ पातु मां सदा । सक्तिदः श्रीधरः ९ पद्मी चक्री गदी च शङ्खपि । हृषीकेशो १० गदाचक्री पद्मी शङ्खी च पातु नः । वरदः पद्मनाभः ११ सु शङ्खाजगदिगदाधरः । दामोदरः १२ पद्मशङ्खगदाचक्री नमामि तम् । रत्नेदुगदी शङ्खचक्री वासुदेवो १३ जलज्जगत् । सङ्कर्षणो १४ गदी शङ्खी पद्मी चक्री च पातु नः । चक्री शङ्खगदी पातु प्रद्युम्नः १५ पद्मशङ्खः प्रभुः । अनिरुद्धः १६ चक्रगदी शङ्खी पद्मी च पातु नः । सुरेशोऽर्थजशङ्खाढ्यः श्रीगदी पुरुषोत्तमः १७ । अधोज्जः १८ पद्मगदी चक्री शङ्खी च पातु नः । देवो नृसिंहः १९ चक्राजगदाशङ्खी नमामि तम् । अच्युतः २० श्रीमदी पद्मी चक्री शङ्खी च पातु नः । बालरूपो शङ्खगदी उपेन्द्रः २१ चक्रपद्मपि । जनार्दनः २२ पद्मचक्री शङ्खधारी गदाधरः । शङ्खी चक्री च पद्मी च हरिः २३ कौमोदकीधरः । कृष्णः २४ शङ्खी गदी पद्मी चक्री मे भुक्तिस्तुतिदः । आदिमूर्त्तिर्वासुदेवस्तस्मात् सङ्कर्षणोऽभवत् । सङ्कर्षणाच्च प्रद्युम्नः प्रद्युम्नादनिरुद्धकः । केशवादि भूभेदेन एकैकस्य लिखा क्रमात् । द्वादशाक्षरकं कोत्तं

चतुर्विंशतिमूर्त्तिमत् । यः पठेच्छृणुयाद्वापि निमलः सर्वमाप्नुयात् ।

चतुर्विंशतिमूर्त्तिनां दशहस्तोर्द्धादिष्वस्तन्यासभेदेन

नामभेदविष्टतिः ।

मूर्त्तिनाम	दक्षोर्द्ध	दक्षाधः	वामोर्द्ध	वामाधः
१ केशवस्य	१ पद्मम्	१ शङ्खः	१ चक्रम्	१ गदा
२ नारायणस्य	१ शङ्खः	१ पद्मम्	१ गदा	१ चक्रम्
३ माधवस्य	१ गदा	१ चक्रम्	१ शङ्खः	१ पद्मम्
४ गोविन्दस्य	१ चक्रम्	१ गदा	१ पद्मम्	१ शङ्खः
५ विष्णोः	२ गदा	२ पद्मम्	२ शङ्खः	२ चक्रम्
६ समुद्रदमनस्य	२ चक्रम्	२ शङ्खः	२ पद्मम्	२ गदा
७ त्रिविक्रमस्य	२ पद्मम्	२ गदा	२ शङ्खः	२ चक्रम्
८ वामनस्य	२ शङ्खः	२ चक्रम्	२ गदा	२ पद्मम्
९ श्रीधरस्य	२ पद्मम्	२ चक्रम्	२ गदा	२ शङ्खः
१० हृषीकेशस्य	२ गदा	२ चक्रम्	२ पद्मम्	२ शङ्खः
११ पद्मनाभस्य	२ शङ्खः	२ पद्मम्	२ चक्रम्	२ गदा
१२ दामोदरस्य	२ पद्मम्	२ शङ्खः	२ गदा	२ चक्रम्
१३ वासुदेवस्य	२ गदा	२ शङ्खः	२ चक्रम्	२ पद्मम्
१४ सङ्कर्षणस्य	२ गदा	२ शङ्खः	२ पद्मम्	२ चक्रम्
१५ प्रद्युम्नस्य	२ चक्रम्	२ शङ्खः	२ गदा	२ पद्मम्
१६ अनिरुद्धस्य	२ चक्रम्	२ गदा	२ शङ्खः	२ पद्मम्
१७ पुरुषोत्तमस्य	२ चक्रम्	२ पद्मम्	२ शङ्खः	२ गदा
१८ अधोज्जस्य	२ पद्मम्	२ गदा	२ चक्रम्	२ शङ्खः
१९ नृसिंहस्य	२ चक्रम्	२ पद्मम्	२ गदा	२ शङ्खः
२० अच्युतस्य	२ गदा	२ पद्मम्	२ चक्रम्	२ शङ्खः
२१ उपेन्द्रस्य	२ शङ्खः	२ गदा	२ चक्रम्	२ पद्मम्
२२ जनार्दनस्य	२ पद्मम्	२ चक्रम्	२ शङ्खः	२ गदा
२३ हरेः	२ शङ्खः	२ चक्रम्	२ पद्मम्	२ गदा
२४ कृष्णस्य	२ शङ्खः	२ गदा	२ पद्मम्	२ चक्रम्

हेमाद्रिप्र० ख० सूत्रितपुस्तके ११४४० चतुर्विंशतिमूर्त्तिनां ध्यानवाक्यत्वेन यन्मुद्रितं तत्तल केशवमूर्त्तिं विहाय त्रयोविंशतिमूर्त्तिनां ध्यानाणि सन्ति तत्तल चरमे विष्णुर्विभर्त्ति यः” इत्यत्र “कृष्णोविभर्त्ति यः” इत्येव भवितुं सूचितम् विष्णोः पूर्वसूक्तत्वात् कृष्णस्यानुक्तत्वात् । तथा वासुदेवादीनां त्रयोविंशतिमूर्त्तिनामेव मूर्त्तिज्ञापकाः सार्द्धं कादशलोकाः सन्ति केशवमूर्त्तिज्ञापकमर्हपद्यं पतितम् । तच्च संस्तुतुः प्रसादवशात् एवं मूर्त्तिभेदलक्षणैक्यमपि इति सुधीभिश्चितम् ।